

A „három csapás” a magyar büntetőjogban

Arbitro

Tartalom

A SZABÁLYOZÁS TÖRTÉNETE	4
1. A visszaesők megítélése az 1978-as Btk.-t megelőzően.....	4
2. A szabályozás fejlődése az 1978. évi Btk-ban	5
3. A „három csapás” megjelenése és szabályozása a régi és a hatályos Btk-ban.....	7
4. A halmazati szabályok a régi és a jelenleg hatályos Btk-ban.....	9
5. Az időbeli hatály kérdése	11
ALAPJOGI ÉS SZANKCIÓTANI KÉRDÉSEK.....	13
1. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a magyar alkotmányos rendszerben 13	
2. Az életfogytig tartó szabadságvesztés megítélése az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata alapján	14
3. A „három csapás” erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó részének alkotmányossági vizsgálata.....	16
a. Életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása, nemzetközi példák ...	16
b. Alkotmányos problémák a magyar szabályozással	18
c. Vélemények a jogirodalomban	22
4. A halmazati „három csapás”	23
5. A büntetési tétel kétszeresére emelése	28
A „HÁROM CSAPÁS” MEGJELENÉSE A BÍRÓI GYAKORLATBAN	30
1. Az elkövetői kör	30
2. Egyéb jellemzők.....	31
ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK.....	36
Irodalom.....	38
Internetes források.....	40
Jogszabályok, törvényjavaslatok, különböző bírósági döntések.....	40

BEVEZETÉS

A „2010. évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló egyértelmű választói akaratra”¹ hivatkozva az akkor hatályos büntetőtörvénykönyv több ponton is módosult.² Az újítások egyike az angolszász eredetű, a magyar jogban azelőtt ismeretlen, a köznyelvben „három csapás néven”³ ismertté vált jogintézmény, amelynek megítélése azóta is vitatott. Vajon képes-e betölteni rendeltetését? Valóban kivonja-e a társadalomból a személy elleni erőszakos bűncselekményeket sorozatban elkövető bűnismételőket vagy indokolatlanul szigorú, esetleg alaptörvény-ellenes büntetésekkel csak a börtönök zsúfoltságát növeli tovább?

Dolgozatomban adok egy rövid jogtörténeti áttekintést a visszaeső elkövetők magyarországi megítéléséről, majd bemutatom a „három csapás” szabályozását mind a régi, mind az új Btk-ban, rávilágítva a koránt sem elhanyagolható különbségekre. Ezután jogintézmény által közvetlenül érintett, alapjogi, szankciótani, büntetéskiszabási kérdésekkel foglalkozom különös tekintettel az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabására. Végül pedig jogeseteken keresztül kívánom bemutatni a „három csapás” megjelenését a gyakorlatban.

Ezen dolgozat célja, hogy egy új, problematikus, ám a magyar jogirodalomban még kevésbé feldolgozott jogintézményt mutasson be, és adjon képet annak gyakorlati megjelenéséről, az alkalmazása során felmerülő problémákról.

¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló T/25. számú törvényjavaslat indokolása

² A szabályozás bevezetésének kritikájáról bővebben lásd: FINSZTER, 2011.

³ A „három csapás” elnevezés félrefordításnak tekinthető. Az amerikai baseball játékból ered, ahol három ütés (strike) után a játékos kiesik. Magyarul helyesebb a három dobás kifejezés. Mivel azonban a magyar köznyelvben és a jogirodalomban is inkább a „három csapás” honosodott meg, így dolgozatomban én is ezt a formát használom.

A SZABÁLYOZÁS TÖRTÉNETE

1. A visszaesők megítélése az 1978-as Btk.-t megelőzően⁴

A visszaeső elkövetők társadalomból való kiszűrése és szigorúbb megbüntetése a büntetőjog egyik kiemelt célja, „a hatályos büntetőjogi rendszer olyan szerves része, amely alkotmányos indokokon alapszik”.⁵

Az 1843. évi Büntető Törvény Javaslat igen jelentős e témában, mivel itt jelent meg először a speciális és a generális visszaesés közötti különbségtétel.⁶

A Csemegi-kódexben visszaesőkre vonatkozó szabályok nagyrészt a különös részben szerepelnek, főként a vagyon elleni bűncselekményeknél,⁷ míg az általános részben csak a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből való kizárásnál jelent meg a visszaeső fogalma.⁸ A Csemegi-kódex szabályai – természetesen számos módosítással – egészen az 1950. évi II. törvény (Bt.) hatályba lépéséig irányadóak voltak.

Az 1913. évi XXI. tc. („dologházi törvény”) a közveszélyes munkakerülők mellett a bűnismétlőkre is súlyosabb büntetést rendelt, ha kétszer már elítélték őket és az utolsó büntetés kitöltése óta két év még nem telt el (1913. évi. XXI. törvénycikk 2. §). Azokkal szemben alkalmazták a dologház intézményét, akiket élet, testi épség, szemérem vagy vagyon elleni büntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre vagy legalább háromhavi fogházra ítélték és az elkövetés a terhelt munkakerülő életmódjával volt kapcsolatos.

Az 1928. évi X. tc. már „megrögzött” bűnelkövetőkről beszél, amikor bevezeti a szigorított dologház intézményét. Ez egy a szabadságvesztés kiszabása nélkül alkalmazott, határozatlan ideig tartó szankció volt, amelyet olyan elkövetőkkel szemben alkalmaztak, *aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntetett követett el és a törvény értelmében halálbüntetés kiszabásának nincs helye,*

⁴ Bővebben lásd: BALLA, 2011.

⁵ 1214/B/1990. AB határozat

⁶ BALLA, 2011.

⁷ Pl.: 1878. évi V. törvény 338. § Tekintet nélkül az ellopott dolog értékére, büntetett képez a lopás, ha azt oly egyén követte el, a ki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság büntette vagy vétsége miatt már két ízben meg volt büntetve.

⁸ U.o. 49. § Nem bocsáttatnak föltételes szabadságra:

2. Visszaesők a 333., 344., 350., 355., 370., 379., 422., 423., 424. §-ban meghatározott büntettek vagy vétségek eseteiben.

ha megállapítja róla, hogy az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntettet öt éven belül követte el és hogy bűncselekményeket üzletszerűen követ el vagy bűncselekmények elkövetésére állandó hajlamot mutat (megrögzött büntettes). (1928. évi X tc. 36. §) A szigorított dologház legrövidebb időtartama három év volt, felső határt azonban nem állapítottak meg, így akár az elkövető élete végéig is tarthatott. Szabadulni az igazságügy miniszter döntése alapján lehetett (1928. évi X. tc. 36-47. §). Ez a szankció párhuzamba állítható a halmazati „három csapással”, mivel a szigorúbb szankció alkalmazásának itt sem volt feltétele a korábbi elítélés.

A visszaesők általános fogalmát még az 1950. évi Btá. sem határozta meg, erre egészen az 1961. évi V. törvény megalkotásáig várni kellett.⁹

Az 1974. évi IX. törvény bevezette a szigorított őrizet intézményét, amelynek célja a különösen veszélyes visszaeső bűnözők elleni hatékonyabb fellépés biztosítása volt. Ez az intézkedés azok ellen volt alkalmazható, akiket legalább háromszor, egyenként egy évet meghaladó végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték többek között élet, testi épség, egészség, nemi erkölcs, hivatalos személy, közbiztonság vagy vagyon elleni szándékos bűncselekmény elkövetése miatt. Ez a szabályozás bekerült az 1978-as Btk-ba is, ám mivel a szigorított őrizet nem produkált jó eredményeket az elkövetők reszocializációja terén, azt 1989-ben eltörölték.¹⁰

2. A szabályozás fejlődése az 1978. évi Btk-ban

Az 1978. évi IV. törvény, a 2013. június 30-ig hatályos Btk. megalkotása a korábbi szabályozáshoz képest már egyértelműen, értelmező rendelkezésekkel differenciál a különböző visszaesői kategóriák között.¹¹

⁹ 1961. évi V. törvény 115. § E törvény alkalmazásában, eltérő rendelkezés hiányában, visszaeső, akit a büntett elkövetését megelőzőleg szándékosan elkövetett ugyanolyan büntettért már szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kiállításától vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb büntett elkövetéséig öt év még nem telt el;

¹⁰ Ismerteti a 23/2014 (VII.15.) AB határozat 25. bekezdése

¹¹ 1978. évi IV. törvény 137. § 14. visszaeső a szándékos bűncselekmény elkövetője, ha korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig öt év még nem telt el,

15.különös visszaeső az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el,

A „három csapás” „előfutára” a 2009. évi LXXX. törvény volt, ugyanis ez vezette be az erőszakos többszörös visszaeső fogalmát, és az ilyen típusú bűnelkövetéshez súlyosabb jogkövetkezményeket rendelt. A módosítás taxatívra felsorolta, hogy mely tényállások minősülnek személy elleni erőszakos bűncselekménynek:

„137 § 17. erőszakos többszörös visszaeső az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követ el.”

„97/A. § Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetése esetén a büntetési tétel alsó határa

- a) egy évnél rövidebb tartamú szabadságvesztés esetén egy évi szabadságvesztésre,*
- b) egy évi szabadságvesztés esetén két évi szabadságvesztésre,*
- c) két évi szabadságvesztés esetén három évi szabadságvesztésre,*
- d) öt évi szabadságvesztés esetén hét évi szabadságvesztésre,*
- e) tíz évi szabadságvesztés esetén tizenkét évi szabadságvesztésre emelkedik.”*

Az erőszakos többszörös visszaesés tehát a többszörös visszaesés egy speciális esete, amely annak minden elemét szükségképpen magában foglalja. Az erőszakos többszörös visszaesőként elítélésnek feltétele továbbá, hogy az elkövető a harmadik személy elleni erőszakos bűncselekményt a törvény hatályba lépése után kövesse el.¹² A jogalkotó az erőszakos többszörös visszaesőként elkövetett bűncselekmény büntetési tétele alsó határának emelését látta a legalkalmasabb eszköznek büntetőpolitikai célkitűzésinek eléréséhez. Egy ellenzéki törvényjavaslatban már ekkor is megjelent az életfogytig tartó szabadságvesztés mérlegelés nélküli alkalmazására való igény.¹³ A javaslat általános indoklása az erőszakos bűncselekmények számának „drámai emelkedésére” hivatkozik, noha ez statisztikai adatokkal akkor sem volt alátámasztható.¹⁴

16. többszörös visszaeső az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

¹² BKv. 83 (2010)

¹³ T/8875. számú javaslat 2009 februárjából

¹⁴ TÓTH, 2009. 4-5. o.

3. A „három csapás” megjelenése és szabályozása a régi és a hatályos Btk-ban

Ezt követően 2010. évi LVI. törvény a „három csapás” elve mentén jelentősen szigorította az ilyen elkövetőkkel szemben alkalmazandó szankciókat, módosította a különös és többszörös visszaesőkre, valamint a bűnhalmazatra vonatkozó rendelkezéseket is.

A régi Btk. 97/A. §-ának helyébe az alábbi rendelkezés került:

“(Régi) Btk. 97/A. § (1) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.”

E szakasz a jelenleg hatályos Btk.-ban is szerepel [Btk. 90. § (2) bek.], sőt egy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásához csatolt további rendelkezéssel szigorodott [Btk. 44. § (2) bek. a) pont].

Az hogy, mi minősül személy elleni erőszakos bűncselekménynek, a törvény értelmező rendelkezése sorolja föl [Btk. 459. § (1) bek. 26. pont]. Ennek alapján, ha az elkövető által harmadik alkalommal elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény kétszeresére emelt büntetési tétele meghaladja a húsz évet, vagy ha a cselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, akkor a bíróságnak mérlegelési lehetősége nincs, kötelező kiszabnia az életfogytig tartó szabadságvesztést. Az új, jelenleg hatályos Btk. az erőszakos többszörös visszaesők esetében – mindezen felül – kötelezővé teszi a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárását az életfogytig tartó szabadságvesztés esetében is¹⁵ (az erőszakos többszörös visszaesőket korábban csak a határozott ideig tartó szabadságvesztésből nem lehetett feltételesan szabadságra bocsátani), azaz ezzel az elkövetői körrel szemben kötelező a *tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés* kiszabása.

A különös részi büntetési tételeket figyelembe véve az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása az alábbi bűncselekmények esetében kötelező:

¹⁵ JUHÁSZ, 2013. 212. o.

- a népirtás [142. § (1) bekezdés], az emberiesség elleni bűncselekmény [143. § (1) bekezdés], az apartheid [144. § (1)-(3) bekezdés],
- a hadikövet elleni erőszak (148. §) súlyosabban minősülő esete, a védett személyek elleni erőszak [149. § (1)-(2) és (4) bekezdés], az egyéb háborús bűntett (158. §),
- az emberölés [160. § (1)-(3) és (5) bekezdés],
- az emberrablás súlyosabban minősülő esetei [190. § (2)-(4) bekezdés], az emberkereskedelem két legsúlyosabban minősülő esete [192. § (5)-(6) bekezdés],
- a szexuális erőszak legsúlyosabban minősülő esete [197. § (4) bekezdés],
- a lázadás súlyosabban minősülő esete [256. § (2) bekezdés],
- a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés], a jármű hatalomba kerítésének súlyosabban minősülő esete [320. § (2) bekezdés],
- a rablás legsúlyosabban minősülő esete [365. § (4) bekezdés]
- a zendülés súlyosabban minősülő esetei [442. § (3)-(4) és (6) bekezdés] és az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak egyes minősített esetei [445. § (4)-(5) és (6) bekezdés c) pont].

Egy 2015 januárjától hatályos Btk-módosítás értelmében 90. § (2) bekezdése kiegészült azzal, hogy halmazati büntetés esetén a 81. § (3) bekezdés szerinti, míg tárgyalásról lemondás esetén a 83. § (2) bekezdés szerinti büntetési tételt kell kétszeresre emelni.¹⁶

Az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó további szigorúbb törvényi rendelkezések az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- nem bocsáthatók feltételes szabadságra [Btk. 38. § (4) bek. b) pont] a határozott tartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésből [Btk. 44. § (2) bek. a)] sem;
- a Btk. 90. § (1) bekezdése értelmében a Btk. 33. § (4) bekezdése alkalmazásának nincs helye, azaz háromévi szabadságvesztést meg nem haladó büntetési tétel esetén sincs helye szabadságvesztés helyett más (alternatív) büntetések kiszabásának;
- a büntetés egyfokú enyhítésének¹⁷ nincs helye [Btk. 90. § (3) bek. a) pont], de ha a törvény Általános Része lehetővé teszi, a büntetés korlátlanul enyhíthető.¹⁸ Ez jelentős

¹⁶ 2014. évi LXXII. törvény 83. §

¹⁷ Btk. 82. § (1) bek.: A büntetési tételnél enyhébb büntetés szabható ki, ha annak legkisebb mértéke a büntetéskiszabás elveire figyelemmel túl szigorú lenne.

változás a régi Btk-hoz képest, mivel az a büntetés enyhítését az erőszakos többszörös visszaesők esetében általános jelleggel tiltotta [rég. Btk. 97/A § (3) bek.].

4. A halmazati szabályok a régi és a jelenleg hatályos Btk-ban

E rész legelején meg kell említenem, hogy a „három csapás” halmazati rendelkezéseit az Alkotmánybíróság 2014 nyarán megsemmisítette, így azok már nincsenek hatályban.¹⁹ Ennek ellenére fontosnak tartom ezek áttekintését, ugyanis e rendelkezések alapján számos jogerős ítélet született, amelyeket az AB döntése értelmében most felül kell vizsgálni. Az AB határozat részletes elemzése a dolgozat következő fejezetében található.

A régi Btk. halmazatra vonatkozó rendelkezéseit a 2010. évi LXI. törvény az alábbi ponttal egészítette ki:

"85.§ (4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három a 137. § 17. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint bármelyik bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni."

Ez az előírás elsősorban azért volt problémás, mert nem tartalmaz egyértelmű rendelkezéseket arra nézve, hogy egymással alaki vagy csak anyagi halmazatban álló cselekményekre vonatkozik-e, így adott esetben egy olyan – akár büntetlen előéletű – elkövetőre is vonatkozhat, aki egyetlen cselekményével valósít meg több bűncselekményt olyan módon, hogy kötelezővé válik a súlyosabb szankciók alkalmazása. Nem rendelkezik stádiumtani kérdésekről, és arról sem, hogy milyen elkövetői minőség szükséges a súlyosabb szankciók életbe lépéséhez, így azok alkalmazását akár bűnsegédi részesség is megalapozhatja.

¹⁸ Korlátlan enyhítésnek van helye pl. alkalmatlan kísérlet [Btk. 10. § (3) bek.], beszámítási képességet korlátozó kóros elmeállapot [Btk. 17. § (2) bek.], akaratot korlátozó kényszer vagy fenyegetés [Btk. 19. § (2) bek.], tevékeny megbánás [Btk. 29. § (2) bek.] esetén.

¹⁹ 23/2014. (VII.15.) AB határozat

A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvben e rendelkezéseket pontosították a következők szerint:

Btk. 81. § (4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három különböző időpontokban elkövetett befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények bármelyike életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ha azonban e törvény Általános Része lehetővé teszi, a büntetés korlátlanul enyhíthető.

Ez előrelépés a korábbi törvényhez képest. Egyértelműsítették ugyanis, hogy a „három csapás”-sal járó szigorúbb jogkövetkezményeket csakis különböző időpontokban elkövetett, azaz egymással anyagi halmazatban álló, befejezett, személy elleni erőszakos bűncselekmények esetében lehet alkalmazni [5/2013. (XII.13.) BKv]. Továbbra is megengedhetetlen aránytalanságokhoz vezethet azonban az, hogy egy rövid idő alatt elkövetett cselekménysorozattal könnyen megvalósítható három személy elleni erőszakos bűncselekmény, és ha ebből akár egyetlen olyan súlyú, akkor az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása kötelező. A fent hivatkozott büntető kollégiumi vélemény leszögezi, hogy ha az ügyek egyesítése nem történik meg, a súlyosabb szankciók alkalmazása kizárt, illetve perújításnak vagy más rendkívüli jogorvoslatnak sincs helye az egyesítés elmaradása miatt.

A Btk. 41. § (1) bek. értelmében életfogytig tartó szabadságvesztés azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor 20. életévét betöltötte. A fenn hivatkozott BKv III. pontja alapján, ha a halmazati „három csapás” esetében az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabását a büntetési tétel kétszeresre emelése alapozza meg, e súlyos szankció csak akkor alkalmazható, ha az elkövető valamennyi személy elleni erőszakos bűncselekményt 20. életévének betöltése után követte el. Ha a halmazatban álló cselekmények közül valamelyik önmagában is büntethető életfogytig tartó szabadságvesztéssel, akkor a súlyosabb szankciók alkalmazásához elegendő, ha ezt az egy cselekményt követte el 20. életévének betöltése után.

Az elkövetői minőséggel kapcsolatos kérdéseket azonban az új szabályozás sem rendezi.

Mind az erőszakos többszörös visszaesőkre, mind a halmazatra vonatkozó szabályozást érinti, hogy az új, jelenleg hatályos Btk. kiveszi a személy elleni erőszakos bűncselekmények törvényi felsorolásából a könnyű testi sértés vétségét. Ez szintén előrelépés, mivel a könnyű testi sértés személy elleni erőszakos bűncselekményi minősítése olyan egészen extrém büntetések kiszabását eredményezte volna (pl. két könnyű testi sértés vétsége után bűnsegédként elkövetett fegyveres rablás kötelező életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását vonta volna maga után), amelyek teljesen felboríthatták volna a szankciórendszer arányosságát, a törvény eredeti céljától teljesen eltérő, nem a tett és az elkövető veszélyességéhez igazodó torz eredményekre vezethettek volna.

5. Az időbeli hatály kérdése²⁰

A „három csapás” rendelkezéseinek alkalmazására is igaz az a joggyakorlat által az időbeli hatály vonatkozásában következetesen alkalmazott alapelv, hogy a két törvény (a régi és az új Btk.) kombinatív alkalmazása kizárt.²¹ Vegyük sorra, hogyan alakul az időbeli hatály a „három csapás” eseteiben:

- Az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja 20 évről 25 évre emelkedik, ami egyértelmű súlyosítás, jelentőségét pedig az adja, hogy a „három csapás” szabályai miatt immár elévülő bűncselekményeket is büntetnek életfogytig tartó szabadságvesztéssel. Az új Btk. azonban már nem tesz különbséget az el nem évülő és az elévülő bűncselekmények között, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja egységesen 25 év. Ez azt jelenti, hogy ha az életfogytig tartó szabadságvesztést el nem évülő bűncselekmény miatt szabják ki, akkor már az új Btk. rendelkezései a kedvezőbbek az elkövetőre nézve, mivel a régi Btk.-ban ilyen cselekmények esetén 30 év volt a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja.²²

- Egyértelmű súlyosítás az, hogy az erőszakos többszörös visszaesők már az életfogytig tartó szabadságvesztésből sem bocsáthatók feltételesen szabadságra, azaz velük szemben a

²⁰ Bővebben lásd: JÁVORSZKY, 2013.

²¹ NAGY, 2010. 81. o.

²² A Kúria a 4/2013. (X.14.) BK véleményében kimondja, hogy határozott tartamú szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás kedvezőbb feltételei alapot adhatnak az új törvény visszamenőleges hatályú alkalmazására. Bár a BKv az életfogytig tartó szabadságvesztésről nem szól, véleményem szerint kedvezőbb szabályok esetén akkor is biztosítani kell az új törvény visszamenőleges hatályú alkalmazását.

törvényi feltételek megléte esetén kötelező a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása.

- A halmazati rendelkezések (amíg az AB meg nem semmisítette azokat) egyértelműen enyhültek azzal, hogy az új Btk. már csak három különböző alkalommal elkövetett, befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény halmazatára írja elő a kétszeres emelést.

- Enyhítés az is, hogy szűkült a személy elleni erőszakos bűncselekmények taxatív felsorolása, abból kikerül a könnyű testi sértés vétsége.

- Az új Btk. a „három csapás” eseteiben lehetővé teszi a büntetés korlátlan enyhítését az Általános Rész alapján [Btk. 90. § (3) bek. b)]. Ez a rendelkezés is enyhítésnek tekinthető a régi Btk-hoz képest.

Konkrét esetekben azonban a büntetéskiszabást mindkét törvény alapján végig kell vezetni, végül pedig azt a törvényt kell alkalmazni, amely a konkrét esetben az elkövetőre nézve enyhébb elbírálást eredményez. Ez a „három csapás” eseteiben különösen fontos, hiszen az egyes rendelkezések (pl. a feltételes szabadságra bocsátás kizárása) súlyosbodtak, míg más rendelkezések enyhültek (pl. könnyű testi sértés már nem személy elleni erőszakos bűncselekmény). Az időbeli hatályról általánosságban így állást foglalni nem lehet.

Összességében elmondható, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen szigorodtak a személy elleni erőszakos bűncselekményeket sorozatban elkövetőkkel szemben alkalmazható szankciók. Érdekes, hogy míg az évezred elejének büntetőpolitikai célkitűzései még inkább kritikusan szemlélték az Egyesült Államok büntetéskiszabási gyakorlatát és inkább az Európai Unió értékrendjéhez próbáltak közeledni,²³ addig 2010-ben a jogalkotó már mintaként tekint az Egyesült Államok büntetőpolitikájának szigorú, represszív elemeire. A 2006-ban meghirdetett ún. „kettős nyomtávú” büntetőpolitika mára egyértelműen a szigorítás irányába mozdult el.²⁴ E folyamat az erőszakos többszörös visszaesők büntetőjogi megítélésén is megfigyelhető. 2009-ben még csak a büntetési tétel alsó határa emelkedett, 2010-ben már bizonyos esetekben kötelező volt kiszabni az életfogytig tartó szabadságvesztést, az új Btk-val pedig immár a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége is kizárt ezen elkövetői kör esetében. A jogtudomány ezt az ún. ellenség-büntetőjog egyik jellemző megnyilvánulásának tekinti.²⁵

²³ HATI 2012. 102. o.

²⁴ Bővebben lásd: PALLAGI, 2010.

²⁵ NAGY, 2013a 165-166. o.

ALAPJOGI ÉS SZANKCIÓTANI KÉRDÉSEK

A magyar büntetőjog szankciórendszere dualista alapokon álló és relatíve határozott. A törvény meghatározza a szankciók generális és speciális minimumát, valamint a speciális maximumát, e kereteken belül e büntetés kiszabását a bírói mérlegelésre bízta. Ez a rendszer megosztja a feladatokat a jogalkotó és a jogalkalmazók között.²⁶ Képes érvényre juttatni a jogpolitikai célkitűzéseket, egyúttal lehetőséget biztosít a büntetések egyéniesítésére. Az elmúlt időszakban azt figyelhettük meg, hogy a jogalkotó szűkítette a bírói mérlegelés lehetőségét a büntetéskiszabásban. A 2009. évi novella visszahozta a magyar büntetőjogba a középértékes büntetéskiszabást. Ez a jogintézmény a magyar jogrendszerben korábban is ismert volt, sőt, mi több, az Alkotmánybíróság alkotmányossági próbáját is kiállta.²⁷ A 2010. évi LVI. törvény a korábban csak szűkített mérlegelési lehetőséget a „három csapás” hatálya alá tartozó esetek egy részében (életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása) a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározására korlátozta, majd az új Btk-val teljesen elvonta. *Ezzel a relatíve határozott magyar szankciórendszerbe egy abszolúte határozott szankciót iktatott be.*

Ebben a részben röviden megvizsgálom a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hazai és nemzetközi megítélését, körüljáróm az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabásának problematikáját, megvizsgálom a megsemmisített halmazati szabályokat, végül pedig elemzem a „három csapással” érintett cselekmények azon a részét, amelyek nem esnek a kötelezően kiszabandó életfogytig tartó szabadságvesztés hatálya alá.

1. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a magyar alkotmányos rendszerben

A „három csapással” kapcsolatosan a legkényesebb alkotmányjogi kérdés az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása. Ezen belül külön kell szót ejteni a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéről. Magyarország Alaptörvénye leszögezi, hogy tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést (TÉSZ) csak szándékos, erőszakos bűncselekmény miatt lehet kiszabni [IV. cikk (2) bek.]. E rendelkezés funkciója kettős. Egyrészt garanciális szerepe van abban, hogy a TÉSZ csak az itt lefektetett kritériumoknak megfelelő bűncselekmény

²⁶ BELOVICS – GELLÉR – NAGY - TÓTH, 2012. 391. o.

²⁷ 13/2002. (III.20.) AB határozat.

esetén alkalmazható. Másrészt a büntetési nem Alaptörvénybe emelésével egyfajta alkotmányos védelmet is igyekszik biztosítani annak. Nagy Ferenc szerint azonban az Alaptörvénybe emelés nem zárja ki a TÉSZ Alkotmánybíróság általi vizsgálatának lehetőségét az Alaptörvény más rendelkezéseivel fennálló ellentmondás, valamint a nemzetközi joggal való összhang biztosítása miatt.²⁸

Az Alaptörvény lefekteti ugyanis az emberi méltósághoz való jogot, annak sérthetlenségét (II. cikk) valamint a tiltja a kínzást, az embertelen, megalázó bánásmódot vagy büntetést (III. cikk).²⁹ Kérdés, hogy a TÉSZ – különösen annak kötelezően kiszabandó változata – hogyan egyeztethető össze ezen alaptörvényi rendelkezésekkel. E kérdés eldöntése az Alkotmánybíróság feladata lenne.³⁰

2. Az életfogytig tartó szabadságvesztés megítélése az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata alapján

Mivel az Alaptörvény e rendelkezései az Emberi Jogok Európai Egyezményében is szerepelnek, így a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés intézményével az EJEB több határozatában is foglalkozott.³¹ Az egyik ilyen ügyben három brit elítélt az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkének („senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak, vagy büntetésnek alávetni”) sérelmére hivatkozva támadta a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés Egyesült Királyságbeli szabályozását.³² A jogintézmény megítélésének nehézségét mutatja, hogy az ügyben az EJEB Kamarája, valamint a Nagykamara, egymással ellentétes döntéseket hozott.³³ Az EJEB Kamarája szerint sem a kötelezően kiszabandó, sem a bírói mérlegelésen alapuló TÉSZ nem sérti – *ab ovo* – az EJEE 3. cikkét. Ezzel összefüggésben az alábbi megállapításokat tette:

1. Önmagában sem a kötelezően kiszabandó, sem a bírói mérlegelésen alapuló TÉSZ nem veti fel a 3. cikk sérelmét.

²⁸ NAGY, 2013. 271. o.

²⁹ JAKAB, 2011. 206. o.

³⁰ TÓTH, 2011. 444. o.

³¹ Pl. *Kafkaris v. Cyprus*, 21906/04, *Törköly v. Hungary*, 4413/06., *Vinter and Others v. The United Kingdom* [GC], nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10, *Magyar v. Hungary*, 73593/10. Az EJEB gyakorlatának rövid összefoglalóját lásd: TÓTH, 2014.

³² *Vinter and Others v. The United Kingdom* [GC], nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10

³³ Az ügyről bővebben lásd: LÉVAY, 2012., 74-78, KARSAI, 2014. és GÖNCZI, 2013.

2. Külön, és eltérő mérce alapján kell megítélni, hogy büntetés már a kiszabásakor vagy a fenntartás során sérti a 3. cikkben szereplő tilalmat.

3. A büntetés kiszabásakor durván aránytalan büntetés jelenthet embertelen, megalázó büntetést, és ezáltal sértheti a 3. cikket.

4. A büntetés kiszabásakor nem durván aránytalanoknak tekinthető tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetén is felmerülhet a 3. cikk sérelme, amennyiben (a) a panaszos fenntartott szabadságvesztésének már nincs legitim büntetéstani alapja, (b) a büntetés nem mérsékelhető sem *de jure*, sem *de facto*.³⁴

Az EJEK Nagykamarája ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a 3. cikket úgy kell értelmezni, amely előírja a büntetés mérsékelhetőségét a hazai hatóságok általi felülvizsgálat útján. E felülvizsgálatnak legkésőbb az elítéléstől eltelt 25. év után meg kell történnie. Amennyiben ilyen felülvizsgálat nem biztosított, úgy megállapítható az Egyezmény 3. cikkének sérelme. Ezen felül a döntés azt is kimondja, hogy az elítéltnak már az ítélet kihirdetésének pillanatában joga van megismerni a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját és annak feltételeit. Amennyiben e kritériumoknak megfelelő felülvizsgálati rendszer nem biztosított, úgy a TÉSZ már kiszabásnak pillanatában megsérti az EJEK 3. cikkét, azaz nem csak később válik embertelen büntetéssé.³⁵

Az EJEK ezen döntése alapján a TÉSZ, és különösen annak az erőszakos többszörös visszaesőkre kötelezően kiszabadó változata egyértelműen sérti az EJEK 3. cikkét. Ennek megfelelően a Bíróság el is marasztalta és kártérítés megfizetésére kötelezte Magyarországot Magyar László elítélt ügyében.³⁶ Megelőzendő a további elmarasztalásokat, indokolt a jogintézmény teljes revíziója és egy olyan felülvizsgálati mechanizmus bevezetése, amely megfelel az EJEK által támasztott emberi jogi követelményeknek. A jogalkotó a büntetés-végrehajtási kódex módosításával kívánja megszüntetni a jogsértő helyzetet. A módosítás szerint a kegyelmi eljárás 40 év elteltével hivatalból indulna, a kegyelemről pedig egy bíróból álló kegyelmi bizottság készítene állásfoglalást. Az állásfoglalást indokolni kell. Az indokolt döntést ezután az igazságügyért felelős miniszter terjesztené fel a köztársasági elnökhöz. Ha az eljárás eredményeként az elítélt nem részesülne kegyelemben, úgy azt két év elteltével meg kell ismételni.³⁷ Az IM szerint egy ilyen eljárás bevezetésével az Alaptörvény

³⁴ LÉVAY, 2012. 76. o.

³⁵ Ítélet 121-122. pont. Lásd még GÖNCZI, 2013.

³⁶ Magyar v. Hungary, 73593/10.

³⁷ 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) 46/A-46/H

módosítására sem lenne szükség.³⁸ Kétséges, hogy ez az új intézmény kiállná az EJEB próbáját. Az, hogy a felülvizsgálatra 40 év után kerülne sor, nem áll összhangban a Vinter-ügyben megállapított 25 éves periódussal.

Fontos kiemelni, hogy a Szegedi Ítéltábla a Vinter-ügyben hozott EJEB-döntésre hivatkozva felfüggesztett egy büntetőeljárást, és az Alkotmánybírósághoz fordult kérve a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának megsemmisítését.³⁹

Arra az esetre, amikor a bíró a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját meghatározza, a 3. cikk sérelme nem merülhet föl, mivel ebben az esetben a büntetés egyértelműen mérsékelhető.⁴⁰ Véleményem szerint ez irányadó mind a bírói mérlegelés alapján kiszabott, mind a törvény által kötelezően előírt életfogytig tartó szabadságvesztésre.

Az EJEB a fenn említett felülvizsgálat legkésőbbi időpontját 25 évben határozza meg.⁴¹ E megállapítás magyar jogrendszerre vetített jelentősége abban áll, hogy a régi Btk. szerint el nem évülő bűncselekmények elkövetéséért kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja az elítéléstől számított 30 év. A „három csapás” bevezetése előtt életfogytig tartó szabadságvesztést az emberölés minősített eseteinél alkalmazták a gyakorlatban.⁴² Ezen esetekben a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja 30 év. Ezen kívül az új Btk. egységesen 25 évben határozta meg [Btk. 43. § (1) bek.] a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, azaz a magyar büntetőjogban a legkorábbi lehetséges szabadon bocsátási időpont az, amit ez EJEB a legkésőbbi, még nem egyezményesértő felülvizsgálati időpontként határoz meg.

3. A „három csapás” erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó részének alkotmányossági vizsgálata⁴³

a. Életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása, nemzetközi példák

³⁸http://mti.hu/Pages/news.aspx?newsid=445626&lang=hun#445626&utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_201410 letöltve: 2014.10.05.

³⁹ Szegedi Ítéltábla – Eljárás felfüggesztése, 2014. április 03. <http://www.birosag.hu/print/32876> : 2014.08.03.

⁴⁰ Vinter and Others v. The United Kingdom [GC], nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10, 91. pont.

⁴¹ Uo. 117. 118. és 121. pont.

⁴² NAGY, 2014. 137. o.

⁴³ A büntetőjog alkotmányosságáról valamint a büntetőhatalom alkotmányos korlátairól bővebben lásd: LÉVAY, 2011 és SZOMORA, 2011.

Önmagában az erőszakos visszaesőkre vonatkozó „három csapás” alkotmányosságát, illetve a nemzetközi emberi jogi standardokkal való összeegyeztethetőségét egyelőre sem a magyar Alkotmánybíróság, sem az EJEB nem vizsgálta. A jogalkotó által mintaként megnevezett Amerikai Egyesült Államok Legfelső Bírósága azonban két döntésében is, 5:4-es többséggel azt állapította meg, hogy a „három csapás”-törvények nem sértik az Egyesült Államok Alkotmányának 8. kiegészítését, azaz nem minősülnek kegyetlen vagy szokatlan büntetésnek.⁴⁴ A Supreme Court – csakúgy, mint az EJEB – csak a súlyosan aránytalan (grossly disproportionate) büntetéseket tekinti kegyetlennek, ezáltal alkotmányosértőnek. Megjegyzendő, hogy a kaliforniai szabályozás, amely alapján e döntések születtek, a magyar Btk-nál jóval szigorúbb rendelkezéseket tartalmaz. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása ugyanis három súlyos vagy erőszakos bűntett (serious or violent felony) elkövetése esetén kötelezővé válik. Ez a meghatározás jóval tágabb, mint a Btk-ban szereplő személy elleni erőszakos bűncselekmények köre. A szóban forgó esetekben például lopás alapozta meg az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabását. További lényeges különbség, hogy az Egyesült Államokban a „három csapás” rendelkezései időkorlát nélkül alkalmazandóak. Jelenleg az Egyesült Államok 26 állama alkalmaz ilyen szabályokat.⁴⁵ Bár a „három csapás” a Supreme Court alkotmányossági próbáját kiállta, azt a szoros szavazati arányból láthatjuk, hogy a jogintézmény megítélése koránt sem egységesen pozitív.

A magyar szabályozás szempontjából tanulságos megvizsgálni a hazánkhoz hasonló jogrendszerű Szlovákia szabályozását, ahol a „három csapás” bevezetését komoly vita előzte meg.⁴⁶ A szabályozást a szlovák alkotmánybíróság nem vizsgálta, ám 2010-ben mégis jelentősen szűkítették az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazhatóságát. Szlovákiában az életfogytig tartó szabadságvesztés csak akkor alkalmazható, ha az adott bűncselekmény a különös rész szerint is büntethető életfogytig tartó szabadságvesztéssel. További feltétel, hogy a szankció alkalmazása a társadalom védelmét szolgálja és az elkövető megjavítására már ne legyen remény.⁴⁷

⁴⁴ Ewing v. California, 538 U.S. 11 és Lockyer v. Andrade, 538 U.S. 63 (2003)

⁴⁵ A tapasztalatokról bővebben lásd: BEKE-MARTOS 2009.

⁴⁶ FÁBRY, 2010.

⁴⁷ 23/2014 (VII.15.) AB határozat, 19. bekezdése alapján.

Elmarasztalóan szól a kötelezően kiszabandó életfogytig tartó szabadságvesztésről az ENSZ emberi jogi bizottságának országjelentése. Eszerint ez tovább fogja növelni a fogvatartottak számát az amúgy is túlzsúfolt magyar börtönökben.⁴⁸

b. Alkotmányos problémák a magyar szabályozással

Magyarországon a szabályozás bevezetését követően a Magyar Helsinki Bizottság előbb az Alkotmánybírósághoz, majd – az alkotmánybírói törvény megváltozását követően - az alapvető jogok biztosa felé fordult a „három csapás” alkotmányellenességének megállapítása végett. Utóbbi indítványban a bírói mérlegelés lehetőségének elvonása, az arányosság sérelme, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközés miatt kéri a Btk. 81. § (4) és a 90. § (2) bekezdésének Alaptörvénybe ütközésének megállapítását.⁴⁹

A „három csapásról” szóló ombudsmani jelentés⁵⁰ 2014 februárjában került nyilvánosságra. Ebben az ombudsman megállapítja, hogy *„a »három csapás« szabályának alkalmazása során a büntetés kiszabása kapcsán az egyéniesítés, és a szabad bírói mérlegelés kizárása sérti a hatalommegosztás alkotmányos elvét.”*⁵¹ Az alapvető jogok biztosa jelentésében azt is kifejti, hogy a hatalommegosztás elve *„akkor érvényesülne tehát, ha a bíró a Btk. »három csapás« szabályainak alkalmazása során lehetőséget kapna a büntetés egyéniesítésére pl. azáltal, hogy a jogalkotó az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását a »három csapás«-os ügyekben nem kötelező jelleggel, hanem csak alternatív lehetőségként tenné lehetővé.”*⁵²

Megjegyzendő, hogy az alapvető jogok biztosa már véleménye megírása előtt is kikérte a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium álláspontját a szabályozásról. Arra a felvetésre, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása ellentétes a hatalommegosztás alkotmányos elvével a miniszter annyit válaszolt, hogy a kötelezően alkalmazandó büntetés előírása a bíróság számára *„nem teljesen ismeretlen [...] a magyar büntetőjogban, hiszen más büntetések kötelező alkalmazását is előírták a Btk. korábbi rendelkezései is. Így pl. akit*

⁴⁸ United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, CCPR/C/HUN/CO/5 16. pont.

⁴⁹ http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_ombudsmani_inditvany_harom_csapas_201307.pdf letöltve: 2014.01.26.

⁵⁰ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-5138/2013. ügyben.

⁵¹ AJB-5138/2013 9. o.

⁵² AJB-5138/2013 13. o.

határozott tartamú szabadságvesztésre ítélték, és megfelelő keresete vagy vagyona van és haszonszerzés végett követte el a cselekményt, pénzbüntetésre is kell ítélni.” Ez az érvelés nehezen elfogadható, mivel a pénzbüntetés egy jóval enyhébb, szabadságelvonással nem járó büntetés, ráadásul annak kiszabása kötelező ugyan, de a mérték meghatározása a bíróságra van bízva. Az erőszakos többszörös visszaesőknél mind az alkalmazható büntetési nem, mind annak konkrét mértéke kötelezően elő van írva a jogalkalmazó számára. A szabályozás módosítására máig nem került sor. Az alapvető jogok biztosának azonban továbbra is megvan a lehetősége arra, hogy az Alkotmánybírósághoz forduljon.⁵³

Az ombudsmani jelentés fényében érdemes megvizsgálni az Alkotmánybíróság gyakorlatát a hatalommegosztás elvével kapcsolatban. Az AB szerint ez a „*magyar államszervezet legfontosabb szervezeti és működési alapelve*”,⁵⁴ ugyanakkor ez az elv nem jelenti a hatalmi ágak korlátozhatatlanságát a bíró hatalomra nézve sem.⁵⁵ Az AB azt is deklarálta, hogy a hatalommegosztás elve *„nem pusztán annyit jelent, hogy az egyik hatalmi ág nem vonhatja el a másik jogosítványait, hanem azt is jelenti: a demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nincs, s ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségképpen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait.”*⁵⁶ Véleményem szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező előírása elvonja bíróság, a Btk. 80. § (1) bekezdésében foglalt körülmények mérlegelésére vonatkozó hatáskörét a harmadik személy elleni erőszakos bűncselekmény vonatkozásában is.

Ha megvizsgáljuk az AB halmazati „három csapást” megsemmisítő határozatát, azt olvashatjuk, hogy *„a büntetőjogi szankciók az állampolgárok alapvető jogainak súlyosabb korlátozását jelentik, ezért különösen fontos, hogy a büntetőjogi jogkövetkezményeket megfelelő garanciák mellett lehessen alkalmazni. Az egyik legfontosabb garancia, hogy a jogkövetkezményeket kizárólag a törvényalkotó határozhatja meg, a konkrét esetben történő alkalmazás esetén a kompetencia azonban megoszlik a jogalkotó és a jogalkalmazó között.”*⁵⁷ A „három csapás” eseteiben ez a kompetencia-megosztás nem történik meg. A következő pontban az AB leszögezi, hogy a büntetőjog korai szakaszára jellemző abszolúte határozott szankciók alkalmazása egyáltalán nem teszi lehetővé az egyéniesítést. A kötelezően előírt szabályok megalkotása önmagában nem alaptörvény-ellenes, ha alkotmányosan igazolható cél

⁵³ Alaptörvény 24. cikk (2) bek. e) és Abtv. 24. § (2) bek.

⁵⁴ 31/1990. (XII.18.) AB határozat.

⁵⁵ 53/1991. (X.31.) AB határozat.

⁵⁶ 28/1995. (V.19.) AB határozat.

⁵⁷ 23/2014. (VII.15.) AB határozat 40. bekezdés.

érdekében történik, és tiszteletben tartja az Alaptörvényben kifejezetten szereplő büntetőjogi garanciákat, valamint a büntetőjogra irányadó további alapelveket és alapvető jogokat.⁵⁸ A bűnismétlés szigorúbb megítélése az AB által elismert alkotmányos célnak tekinthető.⁵⁹

Az egyéniesítés lehetőségének elvonása is lényegesen szűkebb, mint a halmazati „három csapás” esetében. Erőszakos többszörös visszaesés esetén ugyanis az elkövető kétszer már részesült az egyéniesített büntetéskiszabás kedvezményében, míg a halmazati esetekben mindhárom bűncselekmény tekintetében elmaradt az egyéniesítés. Az erőszakos többszörös visszaesőknél sem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt a tény, hogy az első két elítélés más tárgyi súlyú bűncselekményekért is történhet. Így pl. ugyanúgy TÉSZ-re számíthat az, aki két rablást követően minősített emberölést valósít meg, mint az, aki két súlyos testi sértés után a Btk. 365. § (4) bek. szerint minősülő rablást kísérel meg.

Megbomlani látszik a szankciórendszer egysége azért is, mert nem kifejezetten személy elleni erőszakos, ám az ilyen cselekményekkel rendszerint összefüggő, nagy tárgyi súlyú bűncselekmények (mint a löfegyverrel vagy lőszerezettel visszaélés, a kábítószerrel visszaélés büntetnének súlyosabban minősülő esetei) nem tartoznak a szigorúbb elbírálás hatálya alá.⁶⁰ Végignézve az AB releváns gyakorlatát, úgy gondolom, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező előírása az erőszakos többszörös visszaesők esetében sem igazolható alkotmányosan.

E körben meg kell említeni, hogy régi Btk. alapján a feltételes szabadságra bocsátás kizárásának alkalmazása különösen problémás volt. A bírói gyakorlatban ugyanis előfordult, hogy a határozott tartamú szabadságvesztésre vonatkozó, feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizáró rendelkezést [rég Btk. 47. § (4) bek. a)] az életfogytig tartó szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátásnál is alkalmazták. Véleményem szerint e rendelkezés nem vonatkozhatott az életfogytig tartó szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátásra, azt ugyanis, csak a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények esetén lehetett kizárni. Egy esetben például a terhelte a halmazati, és a visszaesőkre vonatkozó szabályok alapján is kötelező volt az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása. Az ügyben első fokon eljáró Kecskeméti Törvényszék ítéletében kizárta a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét az erőszakos többszörös visszaesőként elkövetésre hivatkozva.⁶¹ Tette ezt annak ellenére, hogy a vádlott által elkövetett legsúlyosabb

⁵⁸ 23/2014 (VII.15.) AB határozat 60. bekezdés

⁵⁹ 1214/B/1990. és 23/2014 (VII.15.) AB határozat

⁶⁰ HORVÁTH, 2013. 46. o.

⁶¹ Kecskeméti Törvényszék, 10.B.129/2012/30. szám.

bűncselekmény alapeseti emberölés kísérlete volt, amely nem szerepel a törvényi taxációban. A törvény hibás értelmezését (fellebbviteli főügyészégi indítványra) a másodfokon eljáró Szegedi Ítéltábla ítéletében korrigálta,⁶² és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját – a legsúlyosabb cselekmény kísérleti szakban rekedtségére figyelemmel – a régi Btk. törvényi minimumában, 20 évben határozta meg. Az ilyen elítélések sértették a *nulla poena sine lege* elvet, ugyanis olyan büntetést szabtak ki az elkövetőre, amelyet a törvény az adott cselekmény szankcionálására nem biztosított.

Az ellentmondást az új Btk. megkísérelte feloldani. Ez is felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyeknél kizárható az életfogytig tartó szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátás [Btk. 44. § (1) bek.], majd leszögezi, hogy az erőszakos többszörös visszaeső nem bocsátható feltételes szabadságra [Btk. 44. (2) bek. a)]. A Btk. 44. § (2) bek. b) pontja szerint pedig a „*feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét ki kell zárni, ha az elkövető [...] az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bünszervezetben követte el.*” A törvény megszövegezéséből a *contrario* következik, hogy az erőszakos többszörös visszaesők esetében minden – akár TÉSZ-szel nem büntethető – bűncselekmény esetében kötelező kizárni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, azaz kötelező alkalmazni a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést. Az első bekezdésben azok a bűncselekmények szerepelnek, amelyeknél egyébként is (tehát akár büntetlen előélet esetén is) kizárható a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége. Amennyiben a jogalkotó akarata az lett volna, hogy csak ezen bűncselekmények erőszakos többszörös visszaesőként elkövetése esetén legyen kötelező a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, akkor a Btk. 44. § (2) bek. a) pontjában is visszautalt volna az (1) bekezdésre. Ilyen fordulat hiányában a törvényt nem lehet máshogy értelmezni, mint hogy erőszakos többszörös visszaesés esetén valamennyi bűncselekményre kötelező a TÉSZ kiszabása, ha a kétszeresre emelt büntetési tételkeret meghaladja a 20 évet. Ez akkor is igaz, hogy ha az adott cselekmény önmagában nem büntethető életfogytig tartó szabadságvesztéssel, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel ugyan büntethető, ám a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárását megengedő törvényi taxációban nem szerepel. Ez törvényen belüli ellentmondást szül, ugyanis erőszakos többszörös visszaesés esetében olyan bűncselekményekre is kötelezően ki kell szabni a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést, amelyek nem szerepelnek a Btk. 44. § (1) bekezdésben.

⁶² Szegedi Ítéltábla, Bf.II.58/2013/11.

c. Vélemények a jogirodalomban

A szakma nem fogadta kitörő lelkesedéssel a „három csapás” bevezetését, különösen az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező alkalmazását kifogásolták. *Tóth Mihály* szerint ez a „jogalkotás bírói kompetenciába avatkozó hatáskörtúllépése”.⁶³ *Finszter Géza* szerint „büntető jogszabályban arra kötelezni a bíróságot, hogy milyen körülményeket ne vegyen figyelembe, egyenes hadüzenet az igazságosság ellen.”⁶⁴ *Kónya István*, a Kúria büntető kollégiumának korábbi vezetője, a Kúria jelenlegi alelnöke szerint indokolt lehet az ilyen elkövetők, hosszú ideig tartó, vagy végleges kirekesztése a társadalomból, ám az életben előforduló helyzetek, elkövetési magatartások sokfélesége eredményezhet olyan helyzeteket, ahol nyitva kell hagyni a mérlegelés lehetőségét.⁶⁵ Ezért szerinte az életfogytig tartó szabadságvesztés mérlegelést nem tűrő kiszabása csak azon bűncselekményeknél indokolt, amelyek egyébként is büntethetők életfogytig tartó szabadságvesztéssel. Azokban az esetekben, ahol a felemelt büntetési tétel meghaladja a 20 évet (de a cselekmény egyébként nem büntethető életfogytig tartó szabadságvesztéssel), az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának csak a lehetőségét biztosítaná a bíróság számára, nem írná elő annak kötelező alkalmazását.⁶⁶ Ugyancsak az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását lehetőségként biztosító és nem az azt kötelezően előíró megoldást tartana kívánatosnak *Bócz Endre*.⁶⁷ *Vaskuti András* egy interjúban úgy fogalmazott, hogy a bírák nem erre szerződtek. A mérlegelés jogának elvonása a bírói függetlenséggel kapcsolatos aggályokat vethet fel, a legsúlyosabb szankció alkalmazásának kötelezettsége pedig feloldhatatlan morális dilemma elé állíthatja az eljáró bírót.⁶⁸

Személyes véleményem megegyezik ezekkel az álláspontokkal. A személy elleni erőszakos bűncselekmények tárgyi súlya eltérő, így bármikor előfordulhat, hogy két enyhébb és egy súlyosabb cselekmény elkövetésével kötelezővé válik az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása. Ez pedig durván aránytalan büntetések kiszabásához vezet.

⁶³ TÓTH, 2013. 533.

⁶⁴ FINSZTER, 2011. 38. o.

⁶⁵ KÓNYA, 2010. 518. o.

⁶⁶ KÓNYA, 2011. 133. o.

⁶⁷ BÓCZ, 2013. 465. o.

⁶⁸ Magyar Narancs 2010/28. (VII.15.) http://magyarnarancs.hu/belpol/feloldhatatlan_moralis_dilemma_-_dr_vaskuti_andras_biro_a_fovaros_i_birosag_tanacselnoke_kriminalisztikai_szakjogasz_az_elte_tiszteletbeli_tanara_a_szabalysertesi_torveny_modositasarol-74164 letöltve: 2014.10.08.

Ezen felül úgy gondolom, hogy egy ilyen komoly szankció alkalmazásánál kiemelten szükséges az egyéniesítés, a bírói mérlegelés, a súlyosító és az enyhítő körülmények körütekintő feltárása, az igazodás az elkövető táradalomra veszélyességéhez, illetve a bűnösség fokához. Egy alkotmányos büntetőjogi rendszerben elengedhetetlen, hogy a legsúlyosabb szankció alkalmazása ne a törvényen alapuló automatizmus legyen, azt előzze meg a lehető legkörütekintőbb és leggondosabb bírói mérlegelés. „*A relatíve meghatározott szankciórendszer [...] annak az egyensúlynak az igényéből fakad, aminek jogállamban a jogalkotó és a bírói hatalom eszközrendszere között mindig fenn kell állnia.*”⁶⁹

Ezen kívül az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása miatt az elkövetőknek sok esetben nem lesz vesztenivalójuk. Egy szélsőséges példa alapján a fegyveres rablónak egyenesen érdekében állhat megölni a banki alkalmazottat, mivel már a fegyveres rablással biztossá válik számára az életfogytig tartó szabadságvesztés, a szemtanúk likvidálásával pedig csökkentheti a felderítés eredményességét. Éppen ezért az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásánál mindenképpen vissza kellene adni a bíró mérlegelési lehetőségét.

4. A halmazati „három csapás”

A szabályozás alkotmányjogilag legproblémásabb része az AB által megsemmisített halmazati „három csapás” volt. Itt a halmazat fogalmából adódóan meghatározó szerepe volt annak, hogy a cselekményeket egy eljárásban bírálják el. Ha valamilyen probléma miatt az ügyeket mégsem tudták egyesíteni, akkor az ugyanolyan, vagy hasonló cselekményeket elkövetők lényegesen eltérő büntetőjogi fenyegetettséggel néztek szembe.

Az alapvető jogok biztosának már idézett jelentése figyelemre méltó megállapításokat tesz a halmazati „három csapásról”: „...a halmazati »három csapás« szabályai sértik a jogbiztonság és a tisztességes eljárás alkotmányos elvét, mivel azonos feltételek, azonos tényállás, és azonos elkövető esetében is lehetőséget adnak arra (a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény és a Btk. dogmatikai szabályaival együtt értelmezve), hogy a vádlottra teljesen más tartalmú büntetést és ennek keretében más időtartamú szabadságvesztést szabjanak ki, pusztán amiatt, mert cselekményeit eltérő időben derítették fel, vagy azokat a bíróság elkülönítette.”⁷⁰ Az alapvető jogok biztosa ezen okok miatt kérte a közigazgatási és

⁶⁹ TÓTH, 2011. 446. o.

⁷⁰ AJB-5138/2013. 10. oldal.

igazságügyi minisztert az említett rendelkezések felülvizsgálatára olyan módon, hogy azok biztosítsák az Alaptörvény rendelkezéseinek érvényesülését.

A szabályozás egy másik furcsasága az volt, hogy az egyik legsúlyosabb bűncselekmény, a több emberen elkövetett emberölés esetén – lévén az törvényi egység, nem pedig halmazat – az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása nem volt kötelező, hanem a bírói mérlegelés körébe tartozott.⁷¹

A halmazati „három csapás” stádiumtani differenciálást is tartalmazott, ami ugyancsak meglepő aránytalanságokhoz vezethetett volna. Ennek gyakorlati megjelenése szintén a több emberen elkövetett emberöléssel szemléltethető. Amennyiben az elkövető több ember életére tör, ám azok közül csak egyet sikerül megölnie, úgy a terhére több emberen elkövetett emberölés *kísérletét* állapítják meg, így nem befejezett bűncselekmény révén nem alkalmazhatóak a halmazati „három csapás” rendelkezései (ezt az ezzel foglalkozó BKv II. pontja is leszögezi). Arra az elkövetőre viszont, aki egy embert próbál megölni, és ezt sikerrel teszi, az többi feltétel megléte esetén, a törvény alapján életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Abban az esetben azonban, ha önkéntes elállás vagy önkéntes eredmény-elhárítás folytán a maradék-bűncselekmény befejezett alakzata állapítható meg, az egyéb feltételek fennállása esetén alkalmazandóak a súlyosabb szankciók. A stádiumtani differenciálás miatt a vádlottaknak érdekében állhatott, hogy bizonyos esetekben inkább beismerje egy súlyosabb bűncselekmény kísérletét, így kikerülve az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező alkalmazása alól.

Egy konkrét példával szemléltetve, ha a vádban más bűncselekményekkel (pl. fegyveres rablás és egy kényszerítés) halmazatban álló életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatban beismerést tesz arra, hogy cselekménye a sértett megölésére irányult, akkor vele szemben az emberölés kísérleti szakban rekedtségére tekintettel csak az általános halmazati szabályokat lehetett alkalmazni, míg ha életveszélyt okozó testi sértésért marasztalnák el, a szigorúbb halmazati szabályok miatt kötelező lett volna az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása.⁷²

Figyelemre méltó megállapítások olvashatóak a halmazati „három csapásról a Fővárosi Ítéltábla egy végzésében.⁷³ Ebben a táblabíróság egy büntetőeljárást felfüggesztett és az Alkotmánybírósághoz fordult kérve a régi Btk-ban található rendelkezés alaptörvény-

⁷¹ TÓTH, 2013. 533. o.

⁷² ELEK, 2013. 22. o.

⁷³ Fővárosi Ítéltábla, 6.Bf.230/2012/9.

ellenességének megállapítását. Eszerint a halmazati „három csapás” rendelkezései nem felelnek meg a jogbiztonság követelményének, mivel „*a halmazati büntetesként kötelezően alkalmazandó életfogytig tartó szabadságvesztés feltételei (...) nem egyértelműek és pontosan nem kiszámíthatóak.*” A végzés az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó szabályokkal is összeveti a halmazati szabályokat, kiemelve, hogy ott az „*érintett személyi kör előre kiszámítható, nem függ véletlenszerű elemtől a legsúlyosabb büntetés kiszabásának lehetősége.*” Az Ítéletábra szerint a halmazati rendelkezések ellentétben állnak büntetéskiszabási rendszer egyéb rendelkezéseivel, nem biztosítják a büntetéskiszabási szempontok érvényesülését, és nem tesznek különbséget a büntetlen előéletű elkövetők és a visszaesők között. Az Ítéletábra szerint a halmazati „három csapás” „egyéb helyzet” szerinti hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ezt pedig az Alaptörvény tilalmazza. A végzés III. pontjában még ennél is tovább megy kimondva, hogy a halmazati „három csapás” olyan mértékben sérti az alapvető jogok szükséges és arányos korlátozásának követelményét, hogy az egyúttal az emberi méltóság sérthetlenségének tilalmába ütközik. E pontban is szembeállítja a halmazati szabályokat az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezésekkel, felhívva a figyelmet arra, hogy míg az erőszakos többszörös visszaesők a visszaesés fokozataiban többször is részesültek a tettarányos büntetéskiszabás „kedvezményében” (sic!), addig a halmazati „három csapás” esetében ez nem történik meg, sőt reális lehetőség, hogy büntetlen előéletű vádlottat, élete első büntetőperében, mindenféle mérlegelés nélkül ítéljenek életfogytig tartó szabadságvesztésre.

Az ezer sebből vérző halmazati szabályozást végül a Fővárosi Ítéletábra⁷⁴ indítványa alapján az Alkotmánybíróság megsemmisítette és elrendelte az e rendelkezéseken alapuló, jogerős határozatokkal lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát.⁷⁵ Az AB először is leszögezte, hogy a jogalkotót a szankciórendszer kialakításánál nagyfokú szabadság illeti meg, amelybe beletartozik az is, hogy bizonyos elkövetői csoportokat külön kezeljen, súlyosabban büntessen. Az AB csak azt vizsgálhatja, hogy a jogalkotó e mérlegelési jogának gyakorlása során nem került-e szembe az Alaptörvény valamely rendelkezésével (33. bekezdés).

Ezt követően azt vizsgálta, hogy a halmazati „három csapás” megfelel-e a jogbiztonság követelményéből fakadó előreláthatóság és kiszámíthatóság kritériumának (43. bekezdés). Ennek kapcsán megállapította, hogy sem a Btk., sem a Be. nem tartalmaz olyan objektív feltételrendszert, amely meghatározná, hogy mikor célszerű az eljárások egyesítése, és ezáltal

⁷⁴ A Fővárosi Ítéletábrához hasonló indokokkal a Fővárosi Törvényszékről (11.B.972/2011.) is érkezett bírói előterjesztés ugyanebben a témában. Ezeket az AB egy eljárásban bírálta el.

⁷⁵ 23/2014. (VII.15.) AB határozat.

a Btk. 81. § (4) bekezdésben foglalt súlyosabb szankciók alkalmazása (49. bekezdés). Felhívta a figyelmet arra is, hogy a terhelt esetlegesen alakuló eljárásjogi helyzete (nevezetesen az, hogy cselekményeit egy vagy több eljárásban bírálják-e el) lényegesen eltérő büntetéskiszabáshoz vezet. Külön elbírálás esetén ugyanis az egyes cselekményekre kiszabott büntetéseket összbüntetésbe kell foglalni. Ebben az esetben azonban sem a büntetési tétel kétszeresére emelése, sem a kötelezően kiszabandó életfogytig tartó szabadságvesztés nem lesz alkalmazandó, így az elkövető jóval enyhébb büntetésre számíthat. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a halmazati „három csapás” nem felel meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt, jogállamiságból fakadó jogbiztonság követelményének (54. bekezdés).

Az Alkotmánybíróság azt is vizsgálta, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabása mennyiben felel meg a jogállami büntetési rendszerrel kapcsolatos alkotmányos kritériumoknak (54. bekezdés). Ez azt jelenti, hogy a büntetőjog általi alapjogkorlátozásra is csak a szükségesség és az arányosság figyelembe vételével kerülhet sor, illetve az állami önkény kizárása érdekében koherens szankciórendszert kell alkotni (56-57. bekezdés). Az AB azt is leszögezi, hogy a jogalkotó alkothat orientáló jellegű, vagy kötelezően alkalmazandó szabályokat a büntetéskiszabás körében *„ennek azonban egyetlen korlátja van: alkotmányosan igazolható cél érdekében kell történnie, amelynek során tiszteletben kell tartani az Alaptörvényben kifejezetten szereplő büntetőjogi garanciákat, valamint a büntetőjogra irányadó további alapelveket és az alapvető jogokat”* (60. bekezdés). Ezt az elvet figyelembe véve az AB megállapította, hogy *„[a] Btk. támadott rendelkezései a büntetés kötelező alkalmazhatósága szempontjából azonosan kezelik a személy elleni erőszakos bűncselekmények kategóriájába tartozó valamennyi bűncselekményt, holott eltérő tárgyi súlyú büntető törvényi tényállásokról van szó. Az Alkotmánybíróság szerint az életfogytiglani szabadságvesztés kötelező alkalmazása bizonyos esetekben még ezen behatárolt, de eltérő tárgyi súlyú bűncselekményi körben, többszörös elkövetés esetén sem igazolható alkotmányosan. A vizsgált szabályozás ugyanis nem teszi lehetővé, hogy a bíróság minden egyes elkövetett cselekményt a tényleges súlya szerint értékeljen, így nem áll fenn annak a lehetősége, hogy a bíróság a büntetés kiszabásakor a cselekmények súlyának szem előtt tartása mellett megfelelően értékelhesse a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességét, a bűnösség fokát, az egyéb súlyosító és enyhítő körülményeket, és ezzel megbontja a hatályos szabályok szerinti büntetési rendszer koherens egységét”* (62. bekezdés). Az AB szerint az alaptörvényi kritériumoknak megfelelő szabályozás az lett volna,

ha a jogalkotó mérlegelési lehetőséget adott volna a jogalkalmazó számára a határozott ideig tartó és az életfogytig tartó szabadságvesztés közötti választásra (63. bekezdés).

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította a vonatkozó rendelkezések Alaptörvénybe ütközését és azokat [nevezetesen a Btk. 81. § (4) bek. és a régi Btk. 85. § (4) bek.] megsemmisítette. Mivel az AB a vonatkozó rendelkezések Alaptörvénybe ütközését már az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján megállapította, a *„kifogásolt szabályoknak az Alaptörvény hivatkozott további rendelkezéseivel összefüggő tartalmi vizsgálatát mellőzte.”*

Az Alkotmánybíróság határozata az alaptörvény-ellenesség megállapítása tekintetében egyhangú volt. Dienes-Oehm Egon és Pokol Béla különvéleményében azt kifogásolta, hogy a halmazati és az összbüntetési szabályozás összhangjának hiánya nem olyan szintű jogalkotói mulasztás, amely indokolná a hivatkozott rendelkezések visszamenőleges hatályú megsemmisítését (74. bekezdés). Ez a megállapítás véleményem szerint nem helytálló. A többségi határozat maga számos más okot kifejtett, ami miatt a szabályozás Alaptörvénybe ütközik, azaz a probléma messze túlmutat a halmazati és az összbüntetési szabályok összhangjának hiányán. Ezen összhang esetleges megteremtése nem változtatna például azon, hogy a halmazati „három csapás” alapján büntetlen előéletű elkövetőket, mérlegelés nélkül kellene életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélni. Maga a többségi határozat is rámutatott több olyan problémára, amelyek véleményem szerint nem csak összességében, hanem egyenként is indokolták teszik a halmazati „három csapás” rendelkezéseinek megsemmisítését. Amennyiben az AB csak a mulasztásos alkotmányértést állapította volna meg, úgy nem lehetne orvosolni azoknak az elkövetőknek a helyzetét, akiket már jogerősen elítéltek. A halmazati „három csapáshoz” hozzáigazított, szigorúbb összbüntetési szabályoknak ugyanis nem lehetne visszaható hatálya. A halmazati „három csapás” ex nunc hatályú megsemmisítése pedig szintén nem volt járható út. Ez ugyanis csak fokozta volna a diszkriminációt azzal, hogy azok, akiket az AB határozata után ítélték el három, személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetéséért, jóval enyhébb büntetést kaptak volna, mint azok, akiket még a határozat meghozatala előtt ítélték el.

E dolgozat írásakor még nem születtek meg az első büntetőbíróági döntések az AB-határozat alapján indult felülvizsgálati eljárásokban. Az AB-döntés értelmében a felülvizsgálat csak a büntetéskiszabás körében történik. A Be. vonatkozó szabálya alapján ilyen esetekben új, törvénynek megfelelő határozat csak akkor hozható, amennyiben ez az iratok alapján lehetséges.⁷⁶ Minden más esetben a megtámadott határozatot új eljárásra

⁷⁶ Be. 427. § (2) bek.

utasítás mellett hatályon kívül kell helyezni.⁷⁷ Kérdés az is, hogy mi történik azokkal az ügyekkel ahol a halmazati és az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó szabályok alapján is kötelező volt az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása (tehát ahol az elkövető legalább két korábbi elítélés után valósított meg legalább három, személy elleni erőszakos bűncselekményt, amelyeket egy eljárásban bíráltak el). Véleményem szerint itt az életfogytig tartó szabadságvesztésen az AB-döntés ellenére sem lehet enyhíteni mivel a Btk. erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezései továbbra is hatályban vannak. Itt esetleg a feltételes szabadságra bocsátás időpontjának megváltoztatására lehet lehetőség.

5. A büntetési tétel kétszeresére emelése

Kérdés, hogyan kell megítélni a „három csapás”-nak azt a részét, amikor nem kötelező az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása (azaz a kétszeresre emelt büntetési tételkeret a 20 évet nem haladja meg, és az erőszakos többszörös visszaesői minőség alapjául szolgáló bűncselekmény sem büntetendő életfogytig tartó szabadságvesztéssel). Először is le kell szögezni, hogy ebben az esetben abszolúte határozott szankcióról nem beszélhetünk. A jogszabály csak a büntetési tétel felső határát emeli, az így felemelt büntetési kereten belül pedig a középértékes büntetéskiszabás szabályai az irányadók.⁷⁸ Véleményem szerint ezekben az esetekben érvényesek az Alkotmánybíróságnak a középértékes büntetéskiszabásról, illetve a visszaesők szigorúbb megbüntetéséről tett megállapításai. A szankciók szigorításával kapcsolatban az Alkotmánybíróság már 1995-ben kimondta, hogy *„az Alkotmánybíróságnak nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról határozattal dönteni”,*⁷⁹ azaz pusztán a szigorítás miatt a „három csapás” nem lehet alkotmányellenes. A középértékes büntetéskiszabásról az Alkotmánybíróság kimondta, hogy *„kizárólag ezen büntetési nem [szabadságvesztés] konkrét mértékének megállapításához ír elő a jogalkalmazó számára kötelező jelleggel egy figyelembe veendő szempontot. Ebből már önmagában is az következik, hogy a támadott rendelkezés nem érinti az általános büntetéskiszabási elveket, és nem zárja ki azt, hogy a bíróság az irányadó általános és az egyedi ügyben felderített különös körülményeket a törvénynek és a bírói*

⁷⁷ Be. 428. § (3) bek.

⁷⁸ Btk. 80.§ (3) bek.

⁷⁹ 1214/B/1990. AB határozat.

gyakorlatnak megfelelően, belátása szerint értékelje.”⁸⁰ A „három csapás” szóban forgó esete nem vonja el a bírói mérlegelés lehetőségét, csupán a büntetési tételkeretet emeli fel. Ezen belül a bíróságnak továbbra is kötelessége, hogy az adott bűncselekmény súlyával, az elkövető társadalomra veszélyességével, a bűnösség fokával arányos büntetést szabjon ki, valamint hogy mérlegelje a további súlyosító és az enyhítő körülményeket,⁸¹ így véleményem szerint a törvény e része nem tekinthető alkotmányellenesnek.

⁸⁰ 13/2002. (III.20.) AB határozat.

⁸¹ A büntetéskiszabás során értékelendő tényezőkről az 56. BKv rendelkezik.

A „HÁROM CSAPÁS” MEGJELENÉSE A BÍRÓI GYAKORLATBAN

Dolgozatom e részében a „három csapás” gyakorlati megjelenésével foglalkozom. Ehhez a Bírósági Határozatok Gyűjteményéből⁸² mintegy negyven releváns jogeset vizsgáltam. Ezek között egyaránt találunk az erőszakos többszörös visszaeséssel és a halmazati „három csapás”-sal foglalkozó ügyeket, valamint olyan eseteket is, amikor a két szakaszt egyszerre alkalmazták. Előzetesen arra kerestem a választ, hogy az „ostor jó helyen csattan-e”, azaz a „három csapás” megtalálja-e azt az elkövetői kört, amelyet meg kell találnia. Ezen felül pedig egyéb, tendenciózusan előforduló anomáliákra, vitatott értelmezési kérdésekre is rá kívánok mutatni a „három csapás” alkalmazása kapcsán.

Arról, hogy a „három csapást” bevezetése óta hányszor alkalmazták, eltérő információk jelentek meg. Pontos számadattal szolgálni azért nehéz, mert az ügyészség hivatalos statisztikáiban nincs adat az erőszakos többszörös visszaesői minőségről, illetve a szigorúbb halmazati szabályok alkalmazásáról.⁸³ A korábban már idézett cikkében Kónya István – Tóth Mihályra hivatkozva – azt állítja, hogy a szabályozás bevezetését megelőző években rendkívül alacsony számú, évi öt-hat elkövető felelt meg a „három csapás” kritériumainak.⁸⁴ A 2014-ben hozott, a halmazati „három csapást” megsemmisítő AB határozatot követően az Igazságügyi Minisztérium államtitkára már 150 elítélésről beszélt, ami évi 35-40 elkövetőt feltételez.⁸⁵ Saját kutatásom során a lehető legtöbb anonim határozatot próbáltam felkutatni és feldolgozni. Az általam fellelt 35 határozat inkább a Kónya-tanulmányban írt évi 5-6 esethez áll közel.

1. Az elkövetői kör

Az eseti döntéseket elemezve azt láthatjuk, hogy a „három csapás” erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó szabályai nagyrészt megtalálják azt az elkövetői kört,

⁸² <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara>.

⁸³ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5892.pdf> 35. o. letöltve: 2014.10.11.

⁸⁴ KÓNYA, 2011. 131. o.

⁸⁵ <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-harom-csapas-szabalyrol> letöltve: 2014.09.28.

amelynek szigorúbb megbüntetése a jogalkotó célja volt.⁸⁶ A halmazati rendelkezéseket viszont büntetlen előéletű elkövetőkre is alkalmazták.⁸⁷

A „három csapás” által sújtott elkövetők az esetek nagy részében bűnöző életmódot folytatnak. Többségük az erőszakos többszörös visszaesői minőséget megalapozó bűncselekményeken túl is számos alkalommal volt büntetve, sokszor az első bűncselekményeiket még fiatakoruként követték el. Nem egy elkövető a korábbi erőszakos bűncselekménye miatti büntetés kitöltése után nagyon rövid idő elteltével (egy esetben egyenesen szabadulásának napján)⁸⁸ valósította meg a harmadik személy elleni erőszakos bűncselekményt. Olyan is előfordult, hogy egy elkövető az életfogytig tartó szabadságvesztésből való feltételes szabadon bocsátás után újabb emberölést követett el.⁸⁹ Találni olyan esetet is, ahol a jogerős elítélés és a büntetés-végrehajtási intézetbe történő bevonulás között valósult meg az erőszakos többszörös visszaesői minőséget megalapozó bűncselekmény⁹⁰, illetve találhatunk a bv-intézetben, emberölésért kiszabott határozott idejű szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett újabb emberölést.⁹¹

2. Egyéb jellemzők

A büntetéskiszabás terén a „három csapással” törvényszerűen megjelent egy jelentős újdonság a magyar jogalkalmazásban. Az életfogytig tartó szabadságvesztést – mint a magyar büntetőjog leg súlyosabb szankcióját – korábban csak a leg súlyosabb élet elleni bűncselekmények elkövetőire szabták ki.⁹² A „három csapással” azonban – ahogy azt az egyik korábbi fejezetben felsoroltam – más, ezeknél kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetében is kötelezővé vált a leg súlyosabb szankció alkalmazása. Ezek közül a gyakorlatban a rablásért kiszabott életfogytiglani szabadságvesztés fordult elő számos alkalommal.⁹³ A többi bűncselekmény alapján életfogytig tartó szabadságvesztést kötelezően kiszabó határozatot

⁸⁶ Az erőszakos visszaesők jellemző tulajdonságairól és személyi körülményeiről bővebben lásd: GÖNCZÖL, 1980.

⁸⁷ Fővárosi Törvényszék 21.B.844/2012/21.

⁸⁸ Budapest Környéki Törvényszék 4.B.71/2013/26. és Fővárosi Ítélőtábla 3.Bf.36/2014/9.

⁸⁹ Komárom-Esztergom Megyei Bíróság, 5.B.442/2010/47.

⁹⁰ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 8.B.148/2011/34. és Debreceni Ítélőtábla Bf.I.782/2011/4.

⁹¹ Budapest Környéki Törvényszék, 18.B.8/2012/30.

⁹² NAGY, 2010. 278.o.

⁹³ Pl. Pécsi Ítélőtábla Bf.I.249/2012/7. és Bf.III.428/2013/10.; Fővárosi Ítélőtábla, 5.Bf.306/2012/19.;

nem találtam. Törvényszerű az is, hogy az ügyészség bűnügyi statisztikáit nézve látható, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélések száma a korábbi évi 10-15 alkalomról 2013-ban 36-ra emelkedett.⁹⁴

Megfigyelhető továbbá, hogy a feltételes szabadságra bocsátás időpontját a törvényi minimumban határozzák meg akkor is, ha számos nyomatékos súlyosító körülmény megvalósult. Ez az alapeseti emberölésekért kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés esetén is észrevehető.⁹⁵ Itt meg kell jegyezni, hogy a bíróságok akkor sem szabhattak volna ki enyhébb büntetést, ha ezek a súlyosító körülmények nem merültek volna fel, vagy ha az elkövetők a releváns bűncselekmény elkövetésében csak mint bűnsegédek vettek volna részt. Kísérleti szakban rekedt bűncselekményeknél nem lehet egyéniesíteni attól függően, hogy a kísérlet teljes vagy nem teljes, közeli vagy távoli. Az új Btk. rendelkezéseire figyelemmel ez a probléma még súlyosabb, ugyanis ha ezeket a cselekményeket ma követnék el, kötelezően TÉSZ-t kellene rájuk kiszabni.

Az új Btk. TÉSZ-t kötelezően előíró rendelkezésén alapuló jogerős ítéletet nem találtam. Ez valószínűleg annak tudható be, hogy az új Btk. hatályba lépése óta csekély idő telt el, így ha indultak is ilyen ügyekben büntetőeljárások, jogerősen még nem zárultak le.

Fontos megemlíteni, hogy a dolgozat leadásának időpontjáig még nincs eredménye a 23/2014 (VII.15) AB határozat által elrendelt felülvizsgálati eljárásoknak. Itt az alaptörvény-ellenesnek nyilvánított halmazati „három csapáson” alapuló jogerős bírói döntések büntetiskiszabási részének felülvizsgálatát rendelték el. Ha vetünk egy pillantást az eddigi joggyakorlatra, előre vetíthetjük, hogy kötelezően kiszabandó életfogytig tartó szabadságvesztés hiányában az elítéltek számíthatnak büntetésük mérséklésére. Találni ugyanis olyan halmazati határozatokat, amelyekben a régi Btk. alapján még mérlegelés nélkül kiszabták az életfogytig tartó szabadságvesztést első fokon, másodfokon azonban már az új Btk.-t alkalmazva az elkövető már nem esett a halmazati „három csapás” hatálya alá (mert pl. valamelyik bűncselekménye kísérleti szakban rekedt).⁹⁶ Volt olyan jogeset, ahol első fokon a régi Btk. halmazati szabályai alapján kötelező volt az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása egy büntetlen előéletű elkövetőre, aki gázpisztollyal próbált kirabolni postafiókokat és pénzváltókat sikertelenül. A régi Btk. rendelkezései alapján az elkövetőt életfogytig tartó

⁹⁴ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok1751.pdf> 4. o. letöltve: 2014.10.11.

⁹⁵ Pl. Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.27/2011/24., Pécsi Ítéltábla, Bf.I.332/2013/11. vagy Szegedi Ítéltábla Bf.II.58/2013/11.

⁹⁶ Pl. Fővárosi Törvényszék 21.B.844/2012/21. és Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.408/2012/26. vagy Tatabányai Törvényszék 3.B.138/2012/36. és Győri Ítéltábla Bf.41/2013/5.

szabadságvesztésre ítélték azzal, hogy 20 év eltelte után feltételesen szabadságra bocsátható.⁹⁷ Mivel azonban az időközben hatályba lépő új Btk. a szigorúbb halmazati szankciókat a személy elleni erőszakos bűncselekmények befejezettségéhez kötötte, így a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla az elkövető büntetését 6 év (!) szabadságvesztésre enyhítette. A szankció ebben az ügyben végleges, ugyanis az AB határozat által megsemmisített rendelkezést végül nem alkalmazták.⁹⁸

Ez alapján valószínűsíthető, hogy azok az elkövetők, akik az életfogytig tartó szabadságvesztést nem életellenes cselekményekért kapták, büntetésük enyhítésére számíthatnak. Kérdés, hogy felülvizsgálják-e azokat az eseteket, ahol a visszaesőkre és a halmazatra vonatkozó szabályok alapján is kötelező volt az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása.⁹⁹ Itt ugyanis maximum a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét lehetne biztosítani, illetve legkorábbi időpontját előbbre hozni. Határozott tartamú szabadságvesztés kiszabására a felülvizsgálat során sem lesz lehetőség. Véleményem szerint ezekben az esetekben felülvizsgálatnak akkor van helye, ha a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját nem a törvényi minimumban határozták meg. Ilyenkor lehetőség lehet a büntetés-kiszabás során figyelembe vett körülményeket újra mérlegelni, és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját előrébb hozni.

Előfordult olyan eset is, ahol az elsőfokú bíróság a halmazati szabályokat figyelmen kívül hagyva kötelező életfogytig tartó szabadságvesztés helyett hét év szabadságvesztést szabott ki.¹⁰⁰ A vádlott terhére fellebbezés nem érkezett, így a másodfokon eljáró Szegedi Ítéltábla a súlyosítási tilalom miatt csak megállapította a törvénysértő büntetés kiszabását, azt korrigálni nem tudta.¹⁰¹ Egy másik hasonló esetben pedig az első fokú bíróság a régi Btk. 85. § (4) bekezdésben foglalt szigorúbb halmazati szabályokat egyszerűen figyelmen kívül hagyta és nem szabta ki az életfogytig tartó szabadságvesztést minősített emberölés kísérlete, valamint két rendbeli minősített zsarolás kísérlete esetén. A másodfokú határozat meghozatala idején már az új Btk. volt hatályban, így az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása a kísérleti szakban rekedtségre figyelemmel már nem volt kötelező.¹⁰² Az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező előírását figyelmen kívül hagyó döntések arra utalhatnak, hogy e

⁹⁷ Fővárosi Törvényszék 21.B.844/2012/21.

⁹⁸ Fővárosi Ítéltábla, 3.Bf.408/2012/26..

⁹⁹ Pl. Debreceni Ítéltábla Bf.I.323/2013/10.

¹⁰⁰ Gyulai Törvényszék 13.B.88/2012/10.

¹⁰¹ Szegedi Ítéltábla Bf.II.210/2012/7.

¹⁰² Tatabányai Törvényszék 3.B.138/2012/36. és Győri Ítéltábla Bf.41/2013/5.

szankció alkalmazását az eljáró bíróságok eltúlzottnak találták. Erősíti ezt a feltételezést az is, hogy a határozott tartamú szabadságvesztés maximumához képest is jóval enyhébb büntetést szabtak ki.

Érdekes megjegyzések találhatók az Egri Törvényszék egy határozatában. Itt a régi Btk. szabályait alkalmazták, mert az elkövető rablási cselekménye az alapján enyhébben minősült. Az tettes ugyanakkor egyazon alkalommal testi sértés büntettének kísérletét és személyi szabadság megsértését is megvalósította, azaz cselekményei a régi Btk. szerinti halmazati „három csapás” hatálya alá estek. A Törvényszék a felemelt középértéktől lefelé való jelentős eltérést azzal indokolta, hogy ezek a halmazati szabályok az új Btk.-ban megváltoztak, azaz kvázi enyhítő körülményként vette figyelembe az adott ügyben összességében súlyosabb elbírálást eredményező, így visszaható hatállyal nem rendelkező új büntetőtörvény rendelkezéseit.¹⁰³ Ez az indoklás – ahogy arra a másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla is rámutatott – nem helyes, mivel *„az új anyagi jogi szabályokat alkalmazni, de azokra hivatkozni is kizárólag abban az esetben lehet, ha a bíróság valamennyi jogkövetkezménnyel kapcsolatosan egységesen foglal állást az új büntető törvény szerint.”*¹⁰⁴

A gyakorlat azt látszik igazolni, hogy amennyiben nem állnak fenn az abszolúte határozott szankció alkalmazásának feltételei, akkor az egyéniesítés és az arányos büntetéskiszabás messzemenően érvényesül. A bíróságok a felemelt büntetési tételkeret középértékétől hajlandóak jelentősen eltérni lefelé, ha az eset körülményei nem indokolják a súlyosabb középértéket elérő büntetés kiszabását.¹⁰⁵

Több határozatban is előfordult, hogy erőszakos többszörös visszaesők esetében az elsőfokú bíróság a régi Btk. alapján kötelezően kizárta a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét az életfogytig tartó szabadságvesztésből, holott ezt csak a határozott tartamú szabadságvesztés esetén kellett volna megtenni.¹⁰⁶ Első fokú ítéletekben a határozott tartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésből való feltételes szabadságra bocsátás szabályainak összemosása figyelhető meg. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása a régi Btk. szerint csak a taxatív felsorolt bűncselekmények esetében volt lehetséges. Ezeket a hibákat általában a másodfokú bíróságok, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját meghatározva orvosolták. Egy esetben azonban ez nem történt meg, és másodfokon

¹⁰³ Egri Törvényszék, I.Fk.358/2013/25.

¹⁰⁴ Debreceni Ítéltábla, Fkf.I.886/2013/6. 6. o.

¹⁰⁵ Pl. Szolnoki Törvényszék 9.B.176/2013/27. és Szegedi Ítéltábla Bf.II.108/2014/14.

¹⁰⁶ Pécsi Törvényszék 7.B.176/2013/13. és Kecskeméti Törvényszék 10.B.129/2012/30.

helybenhagyták a törvénysértően kiszabott TÉSZ-t.¹⁰⁷ Ebben az ügyben felülvizsgálatnak van helye a Be. 416. § (1) bek. b) pontja alapján. Érdekesség, hogy az egyik ügyben az elsőfokú bíróság, kötelezőnek gondolván a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását, egyáltalán nem tárta föl a bűnösségi körülményeket. Ma ez a probléma már nem merülhet föl, mivel az új Btk. kimondja, hogy az erőszakos többszörös visszaesők az életfogytig tartó szabadságvesztésből sem bocsáthatók feltételes szabadságra.

¹⁰⁷ Egri Törvényszék 1.B.740/2011/42. és Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.306/2012/19.

ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK

A „három csapás” célja, nevezetesen, hogy a személy elleni bűncselekményeket sorozatban elkövetőket hosszú távra, esetleg végleg kirekessze a társadalomból, akár támogatható is lehet. E büntetőpolitikai cél elérésére azonban csak alkotmányos eszközökkel szabad törekedni. Tóth Mihály szavaival élve *„nem a szigort utasítom el, hanem a kötelező, a mellőzhetetlen, a kivételt sokszor nem tűrő szigort.”*¹⁰⁸ Ennek szem előtt tartásával összegzem a dolgozatban leírtakat, vonom le végkövetkeztetéseimet és teszem meg de lege ferenda javaslatomat a „három csapás” szabályozásával kapcsolatban.

A halmazati „három csapást” az Alkotmánybíróság megsemmisítette. Dolgozatom korábbi részében részletesen ismertettem a határozat indoklását. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság a szükséges munkát elvégezte, további jogalkotói teendő ezen a téren véleményem szerint nincs.

A büntetőpolitika jelenlegi irányvonalát figyelembe véve az erőszakos visszaesőkre vonatkozó szabályozás jogalkotó általi korrekcióját nem tartom valószínűnek.¹⁰⁹ Valódi változásra véleményem szerint akkor lehet a legnagyobb esély, ha az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz fordul. További lehetőség, hogy a halmazati „három csapás” példáját követve valamely bíróság kezdeményezi az Alkotmánybíróságnál e rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítását. Végül pedig az elítélteknek is lehetőségük van alkotmányjogi panasz benyújtására.

Az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezésekkel kapcsolatos javaslataimat két részre osztanám:

1. Az erőszakos többszörös visszaesést megalapozó bűncselekmény büntetési tételének kétszeres emelése a szigorító büntetőpolitika része, alkotmányos aggályokat a korábban kifejtettekre figyelemmel nem vet fel. A bíróság a kétszeresre emelt büntetési tételkereten belül továbbra is köteles a bűnösségi körülményeknek, az elkövető társadalomra veszélyességének valamint az enyhítő és súlyosító körülmények a figyelembe vételére. Véleményem szerint ez a rendelkezés csak ugyanazon alapon támadható, mint akármilyen más büntetőjogi szigorítás.

2. Az életfogytig tartó szabadságvesztést kötelezően előíró fordulat viszont már súlyos aggályokat vet fel. Az idézett jogirodalmi véleményekkel, valamint az ombudsmani

¹⁰⁸ TÓTH, 2012.

¹⁰⁹ <http://mno.hu/belfold/igazsagugyi-miniszterium-marad-a-harom-csapas-1236312> letöltve: 2014.10.05.

jelentés megállapításaival összhangban én is úgy gondolom, hogy az alkotmányos megoldás az lenne, ha az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását a Btk. csak lehetővé tenné, és nem írná kötelezően elő. A „három csapás” így megfelelne az alkotmányos büntetőjog követelményeinek, ugyanakkor biztosítani tudná törvény indoklásában lefektetett büntetőpolitikai célkitűzések érvényesülését.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását kötelezően előíró rendelkezés [Btk. 44. § (2) bek. *a)* és *b)* pont] pedig egyértelműen alkotmányellenes, nemzetközi szerződésekbe ütközik, így azok törlése szükséges.

Az itt vázolt korrekciókat végrehajtva viszont a „három csapás” megfelelő eszköz lehet arra, hogy alkotmányos módon érje el a deklarált jogpolitikai célkitűzést, nevezetesen, hogy hosszú időre kivonja a társadalomból a javíthatatlan, megrögzött büntetéseket, ez által érvényt szerezzen a speciális és generális prevenciónak, valamint biztosítsa a társadalom védelmét a különösen veszélyes erőszakos elkövetők ellen.

Irodalom

- BALLA, 2011 = BALLA LAJOS: Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban, Bírák Lapja, 2011/1-2. szám, 113-129. o.
- BEKE-MARTOS, 2009 = Beke-Martos Judit: Three Strikes Law, A három csapás törvénye Amerikában, Rendészeti Szemle, 2009/9. szám, 97 – 110. o.
- BELOVICS - GELLÉR - NAGY – TÓTH, 2012 = Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. – Általános Rész – A 2012. évi C. törvény alapján, HVG-ORAC, Budapest, 2012.
- BÓCZ, 2011 = Bócz Endre: A bíráskodás tekintélye és a jogpolitika, Magyar jog, 2011/8. szám, 449-458. o.
- BÓDINÉ – KIRÁLY – LŐRINCZ – MÁTHÉ – MEZEY, 2007 = Bódiné Beliznai Kinga – Király Tibor – Lőrincz József – Máthé Gábor – Mezey Barna: A magyar büntetőjog története, in: Mezey Barna (szerk.): Magyar jogtörténet, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
- ELEK, 2013 = Elek Balázs: Három csapás kontra arányosság, Ügyészek Lapja, 2013/3-4. szám, 17-23. o.
- FÁBRY, 2010 = Anton Fábry: A „Három csapás” büntetési elv bevezetése és ennek tapasztalatai Szlovákiában, Ügyészek Lapja, 2010/ 6. szám, 127 -133. o.
- FINSZTER, 2011 = Finszter Géza: Hogyan írják a büntetőtörvényeket? Elmélkedés a „három csapásról”... Magyar bűnüldöző 2011/1. szám, 36-38.o.
- GÖNCZI, 2013 = Gönczi Gergely: A remény rabjai? Egy strasbourgi döntés elemzése 1-2. rész ugyvedvilag.hu, 2013.12.03. és 2013.12.20.
- GÖNCZÖL, 1980 = Gönczöl Katalin: A visszaeső bűnelkövetők tipológiája, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. Budapest
- HATI, 2012 = Hati Csilla: A büntetéskiszabási szemlélet alakulása a büntetőkódex folyamatos módosítása tükrében, Debreceni Jogi Műhely, 2012/3. szám, 96-110. o.
- HORVÁTH, 2013 = Horváth Eszter: A három csapás az alkotmányos büntetőjog tükrében, Jogelméleti Szemle 2013/1. szám, 44-54. o.
- JAKAB, 2011 = Jakab András: Az új Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei, HVG ORAC, 2011, Budapest, 205-209. o.

- JÁVORSZKY, 2013 = Jávorszky Tamás: Az időbeli hatály értelmezése az új Btk. Általános Részének egyes rendelkezései kapcsán, Jogelméleti Szemle, 2013/2. szám, 58-66. o.
- JUHÁSZ, 2013 = Juhász Zsuzsanna: IX. fejezet, in: Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, Complex Kiadó, Budapest, 2013.
- KARSAI, 2014 = Karsai Dániel: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozata a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről, Jogesetek Magyarázata 2014/1. szám, 70-77. o.
- KÓNYA, 2010 = Kónya István: A Btk. változásai avagy a Btk. elmúlt évtizede, Magyar Jog, 2010/9. szám, 513-521.o.
- KÓNYA, 2011 = Kónya István: A három csapás bírói szemmel, Magyar Jog, 2011/3. szám, 129-135. o.
- LÉVAY, 2011 = Lévay Miklós: A büntetőhatalom és lehetséges korlátai egy alkotmányban, különös tekintettel a bűncselekménnyé nyilvánításra és a büntetésekre, Pázmány Law Working Papers, 2011/24. szám, 1-10. o.
- LÉVAY, 2012 = Lévay Miklós: Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről, Jogesetek Magyarázata 2012/3. szám, 74-78. o.
- NAGY, 2010 = Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, Harmadik, átdolgozott kiadás, HVG-ORAC 2010, Budapest
- NAGY, 2013 = Nagy Ferenc: Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről, Magyar Jog, 2013/5. szám, 265-271. o.
- NAGY, 2013a = Nagy Ferenc: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban, Akadémiai Kiadó, 2013, Budapest
- NAGY, 2014 = Nagy Ferenc: Anyagi Büntetőjog – Általános Rész II., Iurisperitus Bt., Szeged, 2014
- PALLAGI, 2010 = Pallagi Anikó: A „kettős nyomtáv”-tól a „három csapás”-ig – avagy a büntetőpolitika változásai 2006-tól napjainkig, Rendvédelmi Füzetek, 2010/4. szám, 140-151. o.
- SZOMORA, 2011 = Szomora Zsolt: Büntetőjogi garanciák az Alkotmányban, Pázmány Law Working Papers, 2011/29. szám, 1-8. o.
- TÓTH, 2009 = Tóth Mihály: Újabb szigorítási törekvések – kérdőjelekkel, Bűnügyi Szemle, 2009/2. szám, 3-10. o.
- TÓTH, 2011 = Tóth Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél, Állam- és Jogtudomány, 2011/4. szám, 435-455. o.

- TÓTH, 2012 = Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen <http://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen/> letöltve: 2014.10.10.
- TÓTH, 2013 = Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, Magyar Jog 2013/9. szám, 525-534. o.
- TÓTH, 2014 = Tóth Mihály: Kiszámítható döntések a kiszámíthatatlan jövőről <http://ujbtk.hu/toth-mihaly-kiszamithato-dontesek-a-kiszamithatatlan-jovorol/> publikálva: 2014.05.26., letöltve: 2014.05.30.

Internetes források

- http://mti.hu/Pages/news.aspx?newsid=445626&lang=hun#445626&utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_201410 letöltve: 2014.10.05.
- <http://www.birosag.hu/print/32876> 2014.08.03.
- http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_ombudsmani_inditvany_harom_csapas_201307.pdf letöltve: 2014.01.26.
- <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-harom-csapas-szabalyrol> letöltve: 2014.09.28.
- <http://mno.hu/belfold/igazsagugyi-miniszterium-marad-a-harom-csapas-1236312> letöltve: 2014.10.05.
- <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5892.pdf> letöltve: 2014.10.11.
- <http://www.mklu.hu/repository/mkudok1751.pdf> letöltve: 2014.10.11.

Jogszabályok, törvényjavaslatok, különböző bírósági döntések

Alkotmánybírósági döntések:

- 23/1990. AB határozat
- 1214/B/1990. AB határozat
- 13/2002. (III.20.) AB határozat
- 23/2014. (VII.15.) AB határozat
- 31/1990 (XII.18.) AB határozat

- 53/1991 (X.31.) AB határozat
- 28/1995 (V.19.) AB határozat

Az alapvető jogok biztosának jelentései

- Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-5138/2013. ügyben

Büntető kollégiumi vélemények:

- BKv 83.
- BKv 56.
- 5/2013. (XII.13.) BKv
- 4/2013. (X.14.) BKv

Jogsabályok:

- Az Emberi Jogok Európai Egyezménye
- Magyarország Alaptörvénye
- 1878. évi V. törvény (Csemegi-kódex)
- 1913. évi XXI. törvénycikk a közveszélyes munkakerülőkről
- 1928. évi X. törvénycikk a büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek módosításáról
- 1950. évi II. törvény a Büntető Törvény Általános Részéről
- 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyvéről
- 1974. évi IX. törvény
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 2009. évi LXXX törvény a Büntető Törvénykönyv módosításáról
- 2010. évi LVI. törvény a Büntető Törvénykönyv módosításáról
- 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 2014. évi LXXII. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról

Törvényjavaslatok:

- T/25-ös számú törvényjavaslat
- T/8875. számú javaslat

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései:

- Vinter and Others v. The United Kingdom [GC], nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10
- Magyar v. Hungary, 73593/10.
- Kafkaris v. Cyprus, 21906/04.
- Törköly v. Hungary, 4413/06.

Az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának döntései:

- Ewing v. California, 538 U.S. 11
- Lockyer v. Andrade, 538 U.S. 63 (2003)

Az ENSZ emberi jogi Bizottságának országjelentése

- United Nations, International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, CCPR/C/HUN/CO/5 16. pont

Eseti döntések:

- Fővárosi Ítéltábla, 6.Bf.230/2012/9.
- Fővárosi Törvényszék (11.B.972/2011.)
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 8.B.148/2011/34.
- Debreceni Ítéltábla Bf.I.782/2011/4.
- Budapest Környéki Törvényszék 4.B.71/2013/26.
- Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.36/2014/9.
- Budapest Környéki Törvényszék 12.B.36/2012/27.
- Fővárosi Ítéltábla 1.Bf.443/2012/9.

- Budapest Környéki Törvényszék 18.B.8/2012/30.
- Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.274/2012/9.

- Ceglédi Városi Bíróság 22.B.120/2011/21
- Kúria Bt.III.261/2013/3.

- Debreceni Törvényszék 9.B.33/2012/113.
- Debreceni Ítéltábla Bf.I.323/2013/10.

- Egri Törvényszék 1.B.740/2011/42.
- Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.306/2012/19.

- Fővárosi Bíróság 26.B.474/2011/28.
- Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.366/2011/15.

- Fővárosi Törvényszék 26.B.705/2012/19.
- Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.88/2013/6.

- Fővárosi Törvényszék 41(I)B.1539/2012/29.
- Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.95/2013/25.

- Kaposvári Törvényszék 11.B.162/2013/44.
- Pécsi Ítéltábla Bf.II.318/2013/17.

- Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 5.B.442/2010/47.
- Győri Ítéltábla Bf.31/2012/15.
- Kúria Bhar.II.1513/2012/9.

- Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 9.B.402/2010/6.
- Győri Ítéltábla Bf.38/2011/7.
- Kúria Bfv.I.16/2013/6.

- Debreceni Ítéltábla Bf.III.383/2013/4.
- Nyíregyházi Törvényszék 2.B.882/2012/13.

- Nyíregyházi Városi Bíróság 38.B.1845/2011/34.
- Kúria, Bfv.III.9/2013/9.

- Pécsi Törvényszék 7.B.176/2013/13.
- Pécsi Ítéltábla Bf.I.332/2013/11.

- Csongrád Megyei Bíróság 3.B.191/2011/21
- Szegedi Ítéltábla Bf.II.250/2011/4.

- Szolnoki Törvényszék B.176/2013/27. 9

- Tatabányai Városi Bíróság 3.B.274/2011/26.
- Tatabányai Törvényszék 2.Bf.192/2012/7.
- Győri Ítéltábla Bf.I.101/2012/5.

- Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.27/2011/24.
- Pécsi Ítéltábla Bf.I.249/2012/7.

- Egri Törvényszék 1.Fk.358/2013/25.
- Debreceni Ítéltábla Fkf.I.886/2013/6.

- Fővárosi Törvényszék 21.B.844/2012/21.
- Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.408/2012/26.

- Gyulai Törvényszék 13.B.88/2012/10.
- Szegedi Ítéltábla Bf.II.210/2012/7.

- Kecskeméti Törvényszék 10.B.448/2012/57.
- Szegedi Ítéltábla Bf.II.48/2014/10.

- Miskolci Törvényszék 4.Fk.2326/2012/61.
- Debreceni Ítéltábla Fkf.II.546/2013/13.sz.

- Pécsi Törvényszék 12.Fk.190/2012/44.
- Pécsi Ítéltábla Fkf.I.415/2012/8.

- Tatabányai Törvényszék 3.B.138/2012/36.
- Győri Ítéltábla Bf.41/2013/5.

- Zalaegerszegi Törvényszék 2.B.31/2012/61
- Pécsi Ítéltábla Bf.III.428/2013/10.